

Školní program proti šikanování

ZŠ a MŠ Nikolčice

Obsah

1. Úvod	1
2. Charakteristika šikany	1
2.1 Podoby šikany:	1
2.2 Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese	2
2.3 Stadia šikanování (Kolář, 2011)	2
2.4 Přímé a nepřímé varovné signály šikanování	3
3. Krizový plán řešení šikany	5
a) Postup při odhalení šikany / podezření na šikanu:	5
b) Postup při výbuchu skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování	6
c) Řešení kyberšikany	7
4.1 Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele	7
4.2 Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele	8
4.3 Krizový plán řešení šikany zaměřené na učitele	8
5. Nápravná opatření agresorů	10
6. Právní odpovědnost školy	10
7. Trestně-právní hledisko šikany	11
8. Plán prevence ve škole	13
8.1 Primární prevence v třídnických hodinách	13
8.2 Primární prevence ve výuce	13
8.3 Primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování	13
8.4 Ochranný režim	14
8.5 Školní poradenské služby	14

1. Úvod

Školní program proti šikanování vychází z Metodického pokynu ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016), je vypracován v souladu s minimálním preventivním programem.

Cílem programu je vytvořit ve škole prostředí, kde se žáci cítí bezpečně, sami se podílí na budování přátelských vztahů, podporují spolupráci jak mezi žáky, tak učiteli, a kde k nežádoucímu chování zaujímají odmítavý postoj.

Škola má ze zákona jednoznačnou odpovědnost za vytváření a udržování bezpečného prostředí, za ochranu žáků a jejich zdraví a za předcházení vzniku jakýchkoli forem rizikového chování na škole, tedy i šikany. Ředitel školy má zároveň odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance, tedy také za prevenci šikany zaměřené na učitele (1 § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).

2. Charakteristika šikany

Šikana

- Agresivní **chování** ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je **založeno na vědomé, záměrné, úmyslné** a obvykle **skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně** a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická **nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese**.

Držení situace v tajnosti

- většina obětí šikany a svědků se snaží situaci udržet co nejdéle v tajnosti, bojí se někomu svěřit
- důsledkem může být podcenění závažnosti a rozsahu výskytu šikany nebo obtížné nalezení útočníků

2.1 Podoby šikany:

a) Přímá šikana – může mít podobu:

- fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy)
- verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy)
- neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/krádeže věcí nebo učebních pomůcek)

b) Nepřímá šikana

- cílem je způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti
- útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr nemá

- hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo
- **většinou nefyzická** (záměrná ignorace nebo izolování žáka nebo učitele, rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení – u učitele, ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace)
- v některých případech může být ale také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení

c) Kyberšikana

- **elektronická šikana** (př. zakládání falešných profilů na jméno žáka, učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, facebook.com, prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhružných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhružné SMS nebo e-maily apod.)
- oproti šikaně má **mnohem větší dosah** (svědkem nebo útočníkem může být i několik lidí)
- **často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany** (důležité prověřit souvislosti)

2.2 Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese

- za šikanování se nepovažuje škádlení nebo agrese, které nemají znaky šikanování
- **pokud se žák škádlení nebo agrese neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu**
- **cítí-li pedagog, že není v jeho moci zastavit zlobení a nerespektování žáků, toto chování se stává vědomým, záměrným, úmyslným, pedagog se cítí bezbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák x pedagog se obrací - pak toto chování přerůstá v šikanu**

2.3 Stadia šikanování (Kolář, 2011)

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity, například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří

jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Většinou platí mezi ostatními žáky názor - „raději on, než já“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které pro přehlednost můžeme označit jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druhí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly.

Zvláštnosti u psychických šikan

U psychických šikan zůstává princip stadií nezměněn. Nicméně jejich podoba je jiná. V popředí je nepřímá a přímá verbální agrese čili psychické násilí. Často se zraňuje „jen“ slovem a izolací. Rozdíl je pouze v tom, že se nestupňuje násilí fyzické, ale psychické.

2.4 Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

Přímé varovné signály šikanování

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty, např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.
- kritika žáka, zejm. pronášené nepřátelským, nenávisťným, pohrdavým tónem
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil
- příkazy od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem
- žák se podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů, nucení ke spoluúčasti
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům apod.

Nepřímé varovné signály šikanování

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči
- je uzavřený

- náhlé zhoršení školního prospěchu
- poškozené, znečištěné věci
- zašpiněný nebo poškozený oděv
- stále postrádá nějaké své věci
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit

Zákonní zástupci žáků by si měli všímát především těchto možných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem
- nechutí dítěte jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo), dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach
- ztráta chuti k jídlu
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o odvoz autem
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu)
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad
- zmínky o možné sebevraždě
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, projevuje i zlobu vůči rodičům
- dítě si stěžuje na neurčitě bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma, své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- dítě se vyhýbá docházce do školy
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku

3. Krizový plán řešení šikany

a) Postup při odhalení šikany / podezření na šikanu:

1) **Informovat třídního učitele / školního metodika prevence** (Mgr. Jana Knápková)

2) **Domluvit se společně na dalších krocích** – každý případ specifický, nutná ochrana informací!

ŠMP Mgr. Knápková, VP Ing. Nováková, třídní učitel)

!!! (vyvarovat se „rychlému“ a nepromyšlenému řešení – toto jednání by mohlo ublížit)!!!

3) **Zjistit vše potřebné o situaci, zorientovat se, určit stádium šikany**

(Mgr. Knápková, Ing. Nováková)

➤ u závažných případů přizvat odborníky ze PPP (pí. Adamusová), PČR

Postup vyšetřování:

1) **Rozhovor s obětí** – v soukromí (ne před třídou ani nikým z žáků!!!)

- ujistit oběť o bezpečí, ochraně informací a vyřešení situace
- provede Ing. Nováková, Mgr. Knápková, třídní učitel
- nechat oběť mluvit, pak pokládat otevřené otázky, vše zapsat

2) **Nalezení svědků** – kdo na šikanu upozornil; spolužák či kamarád; učitelé

- rozhovory – individuálně, ujistit o ochraně informací, zajištění bezpečí
- nejprve nechat svědky otevřeně o situaci promluvit, pak se
- teprve doptávat, vše písemně zaznamenávat
- provede VP, ŠMP, třídní učitel

3) **Rozhovor s agresorem** – provede VP, ŠMP, popř. ředitelka školy, přítomný třídní učitel)

- u rozhovoru musí být minimálně 2 dospělí!
- agresor by neměl tušit, že se něco vyšetřuje = zaskočit ho
- agresor nesmí zjistit, co nám kdo řekl!!!
- pokud je agresorů více, mluvit s každým zvlášť, neumožnit domluvu na výpovědi, najít nejslabšího a toho „přitlačit ke zdi“

!!!!!! Pouze při obtížném vyšetřování lze konfrontovat svědky nebo agresory.!!!!!!

4) **Schůzka vedení školy se školním poradenským pracovištěm + třídní učitel**

- případ projednat, opatření (ve vztahu k oběti, agresorovi, třídě)

5) **Informování zákonných zástupců agresorů**

- dle možností a potřeb osobní schůzka / telefonický kontakt – seznámení se situací a s navrženými opatřeními, žádost o spolupráci
- v případě osobní schůzky o průběhu sepsat zápis = podepíší všichni zúčastnění včetně zákonných zástupců!

6) Schůzka se zákonnými zástupci oběti

- dle možností a potřeb osobní schůzka /telefonický kontakt – stanovit opatření a další kroky
- v případě osobní schůzky o průběhu sepsat zápis = podepíší všichni zúčastnění včetně zákonných zástupců
- schůzka neprobíhá ve stejnou dobu jako se zástupci agresora!

7) Třídní učitel či člen školního poradenského pracoviště vše projedná s třídou, informuje žáky o potrestání viníků, ujistí třídu, že takové chování je nepřijatelné!

b) Postup při výbuchu skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování

1) Překonat šok pedagoga a bezprostředně zachránit oběť

- zastavit skupinové násilí

2) Přivolat pedagogy z vedlejších tříd

- odvést oběť ze třídy, vše oznámit vedení
- ve třídě s agresory zůstává kolega z vedlejší třídy = musí zde být dozor!!
- ve vedlejší třídě pověřit žáka třídy, aby dočasně „dozoroval“ ve třídě (do příchodu pedagoga)

3) Zabránit domluvě agresorů na výpovědi

- dozorující učitel ve třídě s agresory žákům nedovolí komunikovat mezi sebou, nebo je třída rozdělena do skupinek a ty se s učiteli rozmístí do volných učeben

4) Pomoc a podpora oběti

- při zranění přivolat lékařskou pomoc a co nejdříve informovat zákonné zástupce oběti
- není-li oběť zraněna, poskytneme psychickou pomoc, navodíme pocit bezpečí a opatrně zjišťujeme, co se stalo (jak, kdo...)

5) Nahlášení případu na policii

- musí být nahlášeno – jedná se o trestný čin!!

6) Vlastní vyšetřování

- vyšetřování musí proběhnout ještě v ten den (agresori by se mohli domluvit a zastrašit svědky)

- nejdříve rozhovor s obětí
- pak rozhovor se svědky – individuálně!!
- nakonec rozhovor s agresory – individuálně!!

!!!! Nikdy nesmí dojít ke konfrontaci oběti a svědků s agresory!!!!

c) Řešení kyberšikany

- 1) zajistit ochranu oběti, kontaktovat ŠMP
- 2) ŠMP kontaktuje operátora mobilní sítě nebo zřizovatele www stránek, profilu...atd.
- 3) ŠMP a oběť zajistí důkazy s podporou IT odborníka – Ing. Ladislav Straka
- 4) ŠMP důkladně vyšetří všechny souvislosti (může být pouze doplněk klasické šikany!)
- 5) dle závažnosti ŠMP zažádá o odbornou pomoc

4. Šikana zaměřená na učitele

- týká se všech členů školy
- není pouze výsledkem osobnostních charakteristik učitele nebo jeho sociálních či pedagogických kompetencí
- odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel
- dojde k narušení rolí (učitel × žák) a žák se dostane do pozice větší moci než pedagog
- nejčastěji se odehrává ve škole, může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorech, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru
- šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti
- je zapotřebí, aby škola vytvořila bezpečné prostředí a atmosféru důvěry, ve kterém bude tento druh rizika – šikana učitele – uznán a budou nastaveny mechanismy a postupy (krizový plán) k ochraně pedagogů a k účinné prevenci a řešení takového chování, se kterými budou všichni žáci, pedagogové a zákonní zástupci seznámeni.

4.1 Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele

- celoškolní přístup – dobré sociální klima, škola připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci, případně intervenci,
- vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů
- škola má jasně stanovený způsob, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, jak s tím bude nakládáno
- pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování; vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměrňuje řešení na individuální konzultaci
- pedagog posiluje zapojení žáků/studentů do výuky, činí výuku pro žáky/studenty zajímavou, propojuje výuku s běžným životem a potřebami žáků; jeho výklad a očekávání jsou pro žáky srozumitelné, odpovídají obtížnosti, kterou mohou zvládnout apod.
- pedagog očekává úspěch u všech žáků a podporuje je, dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře, staví na silných stránkách žáků
- pedagog nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou; při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost
- všímá si změn v náladě, emocích a v chování žáků a včas na ně reaguje
- problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy

- všímá si prosociálního a kooperativního chování žáků a oceňuje je; podporuje kooperaci mezi žáky a prostředím, kde se každý žák/student cítí přijatý

4.2 Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele

zásady:

- pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních
- škola podporuje své pedagogy k vyhledání pomoci, zajišťuje bezpečí pro pedagoga a řeší vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy
- škola musí mít připravený krizový plán, ve kterém bude specifikováno, jak se v situaci naplnění tohoto rizika zachová, jakou roli a možnosti řešení krizové situace má sám pedagog, jakou roli vedení školy, školní poradenské pracoviště apod.
- v případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky se pedagog řídí krizovým plánem školy
- pokud je krizový plán nedostatečný, zajistí si pedagog pro sebe bezpečí (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.) a požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě vyžaduje-li to situace
- je zapotřebí, aby pedagog sám, kolegové i vedení školy porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku a zážitek může být bolestným i pro svědky (kolegy nebo žáky ve třídě) - je zapotřebí dovolit si čas na zpracování šoku, neobviňovat se, vyhledat pro sebe sociální podporu od kolegů, přátel, rodiny, monitorovat u sebe znaky stresu, které se mohou objevit i později (např. problémy se spánkem, pozorností, úzkosti, zvýšená citlivost, nechut k jídlu nebo naopak) a případně vyhledat pro sebe odbornou pomoc
- šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky – škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení
- pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě (jedná se o program selektivní nebo indikované primární prevence, nikoli všeobecné prevence)
- je potřeba, aby po takové situaci škola revidovala mechanismy a postupy (krizový plán), aby bylo zřejmé, jak zacházet s případnými podobnými situacemi v budoucnu
- v případě, že je pedagog nespokojený s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na příslušný inspektorát práce

4.3 Krizový plán řešení šikany zaměřené na učitele

- 1) **Informovat TU** (dle třídy, kde k šikaně dochází), poradenské pracoviště / vedení školy
- 2) **Domluvit se společně na dalších krocích** – každý případ je specifický a musí být zváženy okolnosti případu, nutná ochrana informací! (nelze „oznámit“ stížnosti oběti ve třídě)
- 3) **Zjistit vše potřebné o dané situaci, zorientovat se, určit stádium šikany**
 - u závažných případů přizvat odborníky ze SVP, PPP, Policii ČR

Postup vyšetřování:

1) **Rozhovor s obětí**

- v soukromí (ne před třídou ani nikým z žáků, kolegů!!!)

- ujistit oběť o bezpečí, ochraně informací a vyřešení situace
- provede třídní učitel / metodik prevence / výchovný poradce / šk. psycholog
- nechat oběť mluvit, pak pokládat otevřené otázky, vše zapsat

2) Nalezení svědků –

- kdo na šikanu upozornil; učitelé, žáci
- **rozhovory** – individuálně, ujistit o ochraně informací, zajištění bezpečí
 - nejprve nechat svědky otevřeně o situaci promluvit, pak se teprve doptávat, vše písemně zaznamenávat

3) Rozhovor s agresorem –

- u rozhovoru bude výchovná komise
- agresor nesmí předem tušit, že se něco vyšetřuje = zaskočit ho
- agresor nesmí zjistit, co nám kdo řekl!!!
- rozhovor – nechat agresora souvisle povídat, vyžadovat vysvětlení rozporů v jeho monologu, sledovat verbální i neverbální projevy, tón hlasu...
- pokud je agresorů více, mluvit s každým zvlášť, neumožnit domluvu

!!!!!!Vyhnut se konfrontaci!!!!!!

4) Schůzka vedení školy

- případ projednat, rozhodnout o opatřeních (ve vztahu k oběti, agresorovi, třídě)

5) Informace předat pedagogickému sboru na mimořádné schůzce / poradě

- Jsou vyzváni k sociální podpoře oběti, kolegiální pomoci, zachytávání signálů od agresorů, svědků a monitorování situace ve škole.

6) Schůzka se zákonnými zástupci agresorů

- seznámit je s navrženými opatřeními, požádat o spolupráci
- průběhu sepsat zápis = podepíší všichni zúčastnění včetně zákonných zástupců!

7) TU ve spolupráci s poradenským pracovištěm a vedením školy vše projedná s třídou, informuje žáky o potrestání viníků, ujistí třídu, že takové chování je nepřijatelné! Nastavení jasných pravidel v rámci rolí žák X učitel a v rámci chování!

8) Oběť v případě potřeby **vyhledá odbornou pomoc**. Pokud je situace opravdu závažná, může dojít k výměně vyučujících (zamezení přímého kontaktu oběti s agresory).

9) Ve třídě, kde k popsané situaci došlo, proběhne **speciální intervenční program** pro žáky – zajistí ŠMP Mgr. Jana Knápková

10) Třída jako celek je **pod neustálým dohledem** – situace zde a další vývoj je sledován.

Pokud dojde k závažnému fyzickému nebo jinému ataku ve vyučování:

- vyučující okamžitě přivolá pomoc kolegů z vedlejších tříd
- kolegové zajistí izolaci agresora od učitele, spolužáků
- neprodleně nahlásí událost vedení školy = přivolání policie, záchranné služby...

- vedení zajistí dozory ve třídách, především ve třídě s incidentem, popř. suplování do dalších hodin (vedení školy, jiní volní pedagogové)
- oběť v péči kolegy, v bezpečí mimo dosah agresorů
- pokud nehrozí nebezpečí – rozhovor s obětí ohledně události a dále dle pokynů Policie či dle krizového plánu = rozhovory ale musí proběhnout a být ukončeny v ten samý den!

5. Nápravná opatření agresorů

Dle materiálu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy: „Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách“ a metodického dokumentu „Poznámky k možnostem právního řešení problematiky šikany ve školách“ jsou k dispozici tyto možnosti:

- **výchovná opatření** (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy)
- **individuální výchovný plán agresora**
- **snížení známky z chování**
- **převedení do jiné třídy**, pracovní či výchovné skupiny (je třeba individuálně posoudit efektivitu tohoto opatření, aby nedošlo k přesunutí šikany do nového prostředí)
- **vytlačení ze školy nelze použít** u žáka, který plní povinnou školní docházku
- **doporučení rodičům, aby dobrovolně umístili žáka do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu**
- **podání návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí** k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu

6. Právní odpovědnost školy

1) Škola má odpovědnost za žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

2) Podle vyhlášky č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí, **odpovídá i za škodu způsobenou žákům v době vykonávání přechodného dohledu, tj. při vyučování a v přímé souvislosti s ním.**

3) **Ředitel školy nese odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance** dle § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

4) **Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:**

- **Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování**, s ním souvisejících činností anebo **poskytování školských služeb**, má škola **povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak**

žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona).

- **Škola ohlašuje orgánu sociálně-právní ochrany dětí** takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, **že dítě je v ohrožení** buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo. **Situace ohrožení dítěte přitom musí trvat po takovou dobu nebo nabývat takové intenzity, že nepříznivě ovlivňuje vývoj dítěte anebo je nebo může být příčinou nepříznivého vývoje dítěte** (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů). V případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které sice výše uvedeným nebyly oznámeny, avšak které jsou svou povahou velmi závažné a nasvědčují tomu, že dítě se nachází v nepříznivé sociální situaci, jelikož jeho přirozené prostředí nedokáže dostatečným způsobem naplňovat své funkce při zajišťování přiměřené ochrany příznivého vývoje dítěte.
- **OSPOD vstupuje do řešení těch případů agresivního chování dítěte ve škole, v nichž jsou tyto projevy pouze sekundárním důsledkem nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny** a v nichž je třeba dítěti a jeho rodině zprostředkovat a zajistit odpovídající pomoc a podporu prostřednictvím nástrojů sociální práce.
- **Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR.** Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství. Tuto skutečnost oznámí ředitel školy nebo jiná pověřená osoba jakoukoliv formou (písemně, telefonicky, osobně) na Policii ČR, v ideálním případě přímo specialistovi na problematiku mládeže Služby kriminální policie a vyšetřování, jinak na nejbližším obvodním oddělení Policie ČR. V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyrozumění do jednoho měsíce od podání oznámení. Oznámení může podat také zákonný zástupce dítěte.

7. Trestně-právní hledisko šikany

- 1) V zákoně č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů ani v jiném zákoně **není** šikana sama o sobě **definována jako trestný čin nebo přestupek, přesto může** svým charakterem **naplňovat znaky** některého z **přestupků či trestných činů**.
- 2) Protiprávní jednání s prvky šikany může být kvalifikováno jako přestupek dle zákona číslo 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Nejčastěji se bude jednat o přestupky proti občanskému soužití dle ustanovení § 49 odst. 1 zákona o přestupcích (např. ublížení na cti, vyhrožování újmou na zdraví atd.). Za přestupek je odpovědná osoba starší 15 let.
- 3) Závažnější forma šikany může vykazovat znaky skutkové podstaty například těchto trestných činů: proti zdraví: § 145 Těžké ublížení na zdraví; § 146 Ublížení na zdraví; proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství: § 171 Omezování osobní svobody; § 173 Loupež; § 175 Vydírání; § 177 Útisk; dále pak trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti: § 185 Znásilnění; § 186 Sexuální nátlak; § 187 Pohlavní zneužití; § 191 Šíření pornografie; § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií; trestných činů proti majetku: § 205 Krádež; § 228 Poškození cizí věci; konečně se může jednat i o trestné činy narušující soužití lidí: § 353 Nebezpečné vyhrožování; § 354 Nebezpečné pronásledování.

4) Je-li šikana motivována důvody, jako jsou zdravotní postižení, etnicita, náboženství a podobně, a splňuje-li znaky podle příslušných níže uvedených ustanovení trestního zákoníku, lze v určitých případech uvažovat také o trestném činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, případně i podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 355, resp. 356 trestního zákoníku). Takovýto motiv může rovněž u některých výše uvedených trestných činů podmiňovat užití přísnější klasifikace, tedy možnost udělení vyššího trestu.

5) **Kyberšikana** obdobně jako školní šikana sice **není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů**: nebezpečné pronásledování (tzv. stalking, § 354 trestního zákoníku) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pocítuje důvodné obavy o život nebo zdraví své či svých blízkých; účast na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem přimět ji k sebevraždě, kterou skutečně spáchá či se o ni pokusí; porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku) – např. porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti; pomluva (§ 184 trestního zákoníku) – např. vytvoření webových stránek, které nepravdivě zesměšňují oběť; šíření pornografie dle § 191 trestního zákoníku (viz sexting); výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (dítětem se rozumí osoba mladší 18 let) dle § 192 trestního zákoníku (viz sexting).

6) **Trestní odpovědnost** ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, je trestně odpovědnou osoba starší 15 let, která je dostatečně rozumově a mravně vyspělá. Pro účely zákona o soudnictví ve věcech mládeže se pak takový trestný čin označuje jako provinění. V případě jednání vykazujícího znaky trestného činu, kterého se dopustilo dítě mladší 15 let, se hovoří o činu jinak trestném. **I když dítě mladší 15 let není trestně odpovědné, mohou mu být dle tohoto zákona soudem pro mládež uložena opatření potřebná k jeho nápravě. Činu jinak trestného se může dopustit též mladistvý (osoba starší 15 a mladší 18 let, která je trestně odpovědná), který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládnout své jednání.**

7) **Trestní zákoník zakládá v určitých případech povinnost některým činům zabránit, a jiné zmíněným orgánům ohlásit.** Smyslem ustanovení o trestnosti nepřekažení trestnému činu je zabránit spáchání některých závažných činů a tím chránit společnost před jejich důsledky. S účinností **od 1. 12. 2016 se rovněž níže popsaných trestných činů bude moci dopustit i sama škola jako právnická osoba, kdyby například úmyslně zatajovala, že u nich uvedeným trestným činům dochází.**

- **Povinnost překazit páčání nebo spáchání trestného činu** (§ 367 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, má povinnost spáchání nebo dokončení takového činu překazit. **Jestliže to neudělá a nebránilo mu v tom okolnosti** v tomto ustanovení vyjmenované, **sám spáchal trestný čin nepřekažení trestného činu** a vystavuje se tím trestnímu postihu. **Překazit trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.** V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), zabití (§ 141), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170), loupeže (§ 173), vydírání (§ 175), znásilnění (§ 185), pohlavního zneužití (§ 187), krádeže (§ 205).

▪ Neoznámení trestného činu (§ 368 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný spáchal trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, je povinen to bez odkladu oznámit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Jestliže to neudělá a nebránilo mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin neoznámení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170).

▪ V uvedených případech má každý povinnost vyjmenované jednání buď přerušit, anebo o něm informovat státního zástupce nebo policejní orgán. V ostatních případech povinnost ze zákona sice nevzniká, ale to neznamená, že oznamovat nelze (nenásleduje sankce za neoznámení). Zároveň je však třeba mít na paměti, že úmyslně lživé obvinění jiného ze spáchání trestného činu může samo představovat trestný čin křivého obvinění (§ 345). Právníky osoby vykonávající činnost škol, jako poskytovatelé veřejné služby, by měly u každého protiprávního jednání spáchaného v jejich jurisdikci, které naplňuje znaky trestného činu, tyto skutečnosti oznamovat a to zejména proto, že příjemci jejich služeb jsou žáci, které ve většině případů nemohou svá práva účinně vymáhat a jsou proto odkázáni na pomoc druhých (viz odst. 3, bod 3).

8) Při oznamování a zjišťování informací je zapotřebí mít na paměti **presumpci nevinu**, tedy dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět jako by byl vinen.

8. Plán prevence ve škole

8.1 Primární prevence v třídnických hodinách

Třídnické hodiny se konají pravidelně 1x za měsíc v každé třídě. Třídní učitelé mají k dispozici soubor strategií a aktivit různého typu pro vedení třídnických hodin. V těchto hodinách mají žáci možnost vyjádřit se k dění ve třídě i mimo ni, poukázat na problémy, které se v posledních 2 týdnech vyskytly a žáci pak společně s třídním učitelem tyto záležitosti řeší.

8.2 Primární prevence ve výuce

Témata primární prevence rizikového chování zařazují pedagogové do svých předmětů dle ŠVP a tematických plánů vypracovaných pro daný školní rok. Nejstěžejnějšími předměty na 2. stupni jsou výchova k občanství a výchova ke zdraví. Na prvním stupni se primární prevence prolíná všemi předměty.

8.3 Primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování

Šikana a její prevence je nedílnou součástí téměř všech programů specifické i nespecifické prevence, realizovaných ve škole i mimo školu (viz minimální preventivní program – projektové dny, besedy).

Všeobecný přehled realizovaných aktivit v rámci prevence

- témata z oblasti rizikového chování a prevence začleněná do výuky (Prvouka, Vob, VZ, Informatika aj.)
- preventivní programy, besedy (metodik prevence, externí odborníci...)
- třídnické hodiny
- projektové dny
- celoškolské akce, kulturní pořady, výchovné koncerty
- kurzy, pobyty, exkurze, výlety, seznamovací pobyty, sportovní dny apod.
- soutěže
- činnost žákovského parlamentu
- školní časopis
- volnočasové aktivity, kroužky
- informativní nástěnka pro žáky, rodiče ohledně prevence (1. patro u ŠMP)
- schránky důvěry (přízemí u jídelny)
- dotazníkové šetření
- držení dohledů nad žáky
- vedení záznamů o problémových žácích, o řešených situacích ve třídách
- spolupráce s rodiči, spolupráce pedagogů, poradenského pracoviště

8.4 Ochranný režim

Ve škole jsou pevně stanoveny dohledy pedagogů nad žáky (ráno při vstupu do školy, o přestávkách, v jídelně, při odchodu žáků u šaten). Plnění dozorů je pravidelně kontrolováno vedením školy.

Školní řád pak obsahuje veškerá ustanovení v oblasti zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků, včetně sankcí. Žádné chování nesoucí prvky šikany nebude tolerováno a bude neprodleně řešeno, včetně uložení sankcí. Zvláště jsou také v řádu stanovena pravidla pro užívání mobilních telefonů.

8.5 Školní poradenské služby

Pro žáky a jejich zákonné zástupce je k dispozici školní poradenské pracoviště: PhDr. Zuzana Sniegoňová, jehož součástí jsou výchovný poradce Ing. Libuše Nováková, školní metodik prevence Mgr. Jana Knápková.

Konzultační hodiny jsou zveřejněny na webových stránkách školy.

Zpracovala: Mgr. Jana Knápková, ŠMP

Školní rok 2023/2024